

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

1.8
25

GAZDÁLKODÁS

MEZŐGAZDASÁGI ÜZEMSZERVEZÉSI
ÉS AGRÁRKÖZGAZDASÁGI FOLYÓIRAT

TARTALOMBÓL

SZALAY SÁNDOR:

A gépesítés jelentősége a dohánytermelés élőmunkaráfordításainak csökkentésében

KLENCZNER ANDRÁSÉ:

A szőlőültetvények sortávolsága és gépesítési költségei

DZUR GÁBOR:

A pácini Dimitrov Termelőszövetkezet

MÉSZÁROS SÁNDOR:

A műtrágya és a termés összefüggéseinek ökonómiai vizsgálata az Egyesült Államokban

U. S. DEPT. OF AGRICULTURE
NATIONAL AGRICULTURAL LIBRARY

APR 30 1969

CURRENT SERIAL RECORDS

XIII. Évfolyam

1969.

2

szám

GAZDÁLKODÁS

TARTALOM

<i>Sereg Róbert</i> : A mezőgazdasági termelés volumenének változása a századfordulótól napjainkig	1
<i>Csepely-Knorr András—Csuday Gézáné—Józsa Gyuláné</i> : A hagyományos technológiájú és a komplex gépesített burgonyatermelés jóvelmezősége	9
<i>Szalay Sándor</i> : A gépesítés jelentősége a dohánytermelés élőmunkaráfordításainak csökkentésében	19
<i>Klenczner Andrásné</i> : A szőlőültetvények sortávolsága és gépesítési költségei	27
<i>Hodina Péter</i> : A pecsenyecsirke-hizlalási rendszerek állóeszköz-igényessége a termelőszövetkezetekben	35

TERMELŐSZÖVETKEZETEINKRŐL

<i>Dzur Gábor</i> : A pácini Dimitrov Mezőgazdasági Termelőszövetkezet ..	45
---	----

SZEMLE

A juhtenyésztés helyzete és fejlesztése (<i>Simon Gy.</i>)	50
A műtrágya és a termés összefüggésének ökonómiai vizsgálata az Egyesült Államokban (<i>Mészáros S.</i>)	53

SZAKIRODALOM

<i>Dr. Berend Iván</i> : Beruházás a termelőszövetkezeti és az állami gazdaságokban (<i>Kováts K.</i>)	57
<i>Dr. Benke József</i> : A baresi Vörös Csillag Tsz húsz éve (<i>Halász P.</i>)	59
<i>Dr. Asztalos István</i> : Az állattenyésztés területi megoszlása Magyarországon (<i>Pósvai L.</i>)	61

E SZÁM SZERZŐI:

Csepely-Knorr András, tudományos főmunkatárs; *Csuday Gézáné*, intézeti mérnök; *Dzur Gábor*, tudományos munkatárs; *Halász Péter*, tudományos munkatárs; *Hodina Péter*, tudományos segédmunkatárs; *Józsa Gyuláné*, intézeti mérnök, Agrárgazdasági Kutató Intézet (Budapest). — *Klenczner Andrásné*, tudományos munkatárs, Mezőgazdasági Gépkészlet Intézet (Bp.). — *Kováts Klára*, Vízkészletgazdálkodási Központ (Bp.). — *Mészáros Sándor*, aspiráns; *Pósvai Lajos dr.*, tudományos munkatárs, Agrárgazdasági Kutató Intézet (Bp.) — *Sereg Róbert*, főelőadó, Országos Tervhivatal (Bp.). — *Simon Gyula*, főelőadó, Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Minisztérium (Bp.). — *Szalay Sándor dr.*, tudományos munkatárs, Kertészeti Kutató Intézet (Bp.).

*A magyar terület az 1900-éknél nagyobb területűek meghatározásához szükséges adatok, illetve a világjárvány utáni években az emésztési problémákra alkalmazott két új típusú és dr. Valószínűleg Magyar Gazda

1
9
19
27
35
45
50
53
57
59
61

(2)
B. 3

X A MEZŐGAZDASÁGI TERMELÉS VOLUMENÉNEK VÁLTOZÁSA
A SZÁZADFORDULÓTÓL NAPJAINKIG
ÉS AZ EZT BEFOLYÁSOLÓ FŐBB TÁRSADALMI-GAZDASÁGI
TÉNYEZŐK*

(SEREG RÓBERT

A magyar mezőgazdaság (növénytermelés és állattenyésztés) termelési színvonalára az 1900. és 1966. évek között kerekén a kétszeresére emelkedett. Ezen belül a növénytermelés és az állattenyésztés közel azonos növekedést ért el; az előbbi termelési volumene 1,9-szeresére, az utóbbié kerekén 2-szeresére növekedett. A közel azonos mértékű fejlődés ellenére azonban a tárgyalt időszakon belül egymástól lényegesen eltérően alakult a növénytermelés és az állattenyésztés termelési eredménye:

- 1913-ig az állattenyésztés kétszer olyan gyors ütemben növekedett, mint a növénytermelés, és ezen rövid időszak alatt megtette a közel 70 év alatti fejlődés fele útját, míg a növénytermelés csak alig több mint egynegyedét;
- a két világháború közötti időszakban az állattenyésztés termelési színvonalára gyakorlatilag stagnált, míg a növénytermelés tovább nőtt és a napjainkig tartó fejlődésnek mintegy 80—85%-át érte el;
- a felszabadulás után ismét váltás következett be a két fő termelési ág növekedésében: az állattenyésztés termelési volumene gyorsabban nőtt a növénytermelésénél (főként mert a háborús károk jobban sújtották az állattenyésztési ágazatot és így az alacsony bázis következtében magasabb növekedési index adódott).

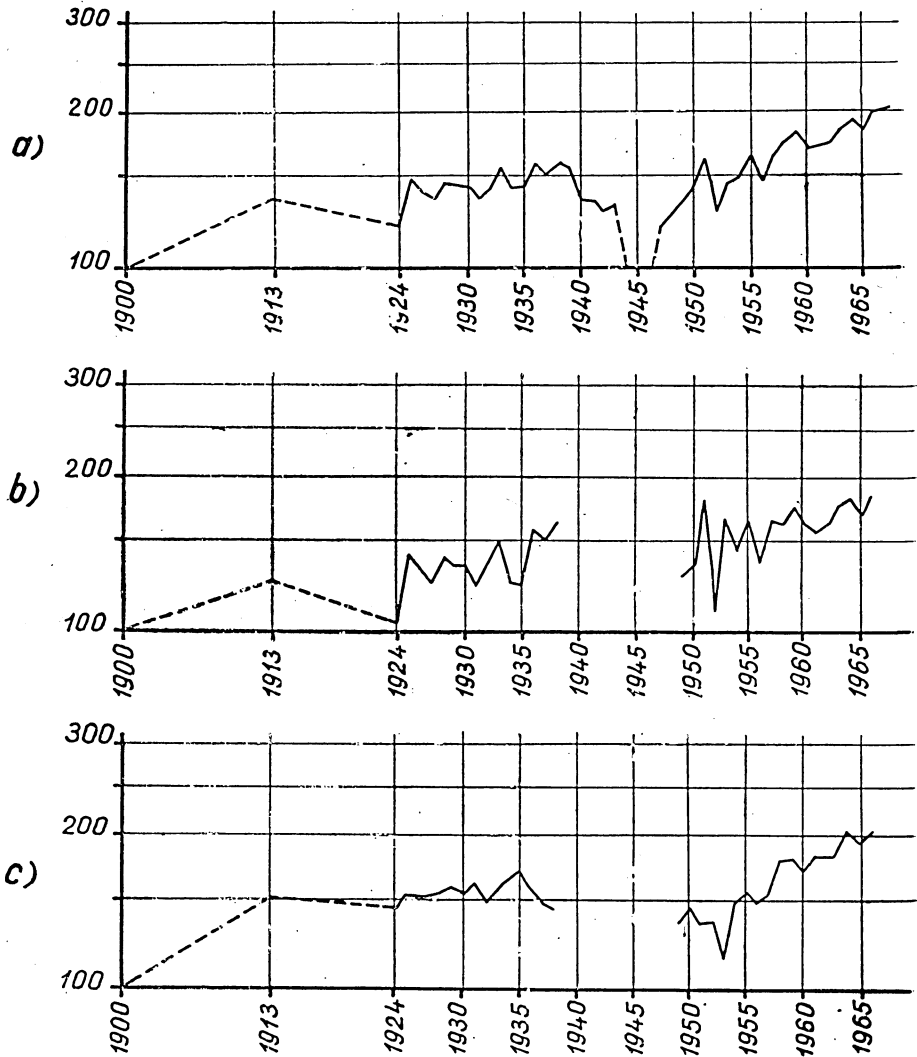
*A magyar mezőgazdaság termelésére vonatkozó értékszámítások kétségtelenül legproblematisabb területe az 1900. és az 1913. évekre vonatkozó értékadatok, azaz az ezen időszakban elért fejlődés mértékének meghatározása volt. A problémát elsősorban az okozta, hogy míg a fontosabb növényi termékek termésmennyiségére vonatkozóan a gazdaságstatisztika kielégítő adatokat tartalmaz, az állatállományra vonatkozó adatokon kívül a fontosabb állati termékekre (hústermelés, tej, tojás stb.) csak igen hiányos adatok, illetve felmérések állnak rendelkezésre. Bár az 1900. évi hús- és tejtermelés mennyiségére vonatkozóan támpontot nyújt dr. Eber Ernő: A magyar állattenyésztés fejlődése c. művében idézett Fellner-féle nemzetijövedelem-számítás, az egyéb állati termékek mennyiségére vonatkozóan (baromfi-hús, tojás, gyapjú stb.) csak becsléseket lehetett végezni.

A szűkös adatbázis, s ennek következtében a mezőgazdaság termelési értékének számbavételénél a jelenleginél szegényebb nomenklatúra, a becslésekből adódó torzító hatás, valamint Magyarország első világháború utáni területváltozásából adódó összehasonlítási nehézségek természetesen az 1900. és 1913. évekre vonatkozó értékszámítások egzaktuságát meglehetősen befolyásolják. E torzító hatások ellenére azonban az említett adatok a mezőgazdasági termelés fejlődésének jellemzésére, következtetések levonására alkalmasnak ítéltetők.

A két világháború közötti fejlődés számszaki leírásához forrásmunkaként szolgált dr. Matolesi Mátyás és dr. Varga István: Magyarország nemzeti jövedelme 1924/25—1934/35 c. tanulmánya, valamint a Magyar Gazdaságkutató Intézet 1933/34—1938/39. évekre vonatkozó belső számítási anyaga.

A magyar mezőgazdaság fejlődése — az ország történelmi korszakaihoz hasonlóan — három egymástól élesen megkülönböztethető szakaszra osztható.

— Az első szakasz az 1900-tól 1913-ig terjedő időszakot öleli fel, amikor a magyar mezőgazdaság fejlődése töretlen és gyors ütemű volt. Számításaim sze-

1. ábra. A mezőgazdasági termelés volumenének alakulása az 1900–1960. évek között (1900. év = 100)

a) mezőgazdaság összesen; b) növénytermelés; c) állattenyésztés

rint ez
mintegy
meg. Az
51%-kal
ményez

gazdasá
kerek
fejlődés
lagában
ben 13%

szakasz
től 1960
zott gaz
melési e
bontani

A m
társadal
nyezők

A m
folytató
meghatá
tőkés ter
kereslet
járások
gazdaság
termelés

Az C
kamogosa
a magya
mékekke

A m
ágak, am
lomipar
után von
egyéb ág
a belső p

A m
lőds ere

a) A

rint ezen nem egészen másfél évtized alatt a mezőgazdasági termelés volumene mintegy 34%-kal emelkedett, ami 2,3%-os évi átlagos növekedési ütemnek felel meg. Az össztermelésen belül a növénytermelés 24%-kal, az állattenyésztés pedig 51%-kal növelte termelését, ami 1,7, illetve 3,2%-os átlagos növekedési rátát eredményezett.

— *A második szakasz* a két világháború közötti időszakra esik. Ekkor a mezőgazdasági termelés igen mérsékelten emelkedett, s a növekedés lineáris trendértéke kerekén 1%-ot tett ki. A mezőgazdasági össztermelésen belül a növénytermelés fejlődése az állattenyésztését jóval meghaladta. Így pl. az 1934—1938. évek átlagában az 1924—1928. évek átlagához viszonyított növekedés a növénytermelésben 13%, az állattenyésztésben viszont alig 4%.

— *A harmadik szakasz* a felszabadulástól tart napjainkig. A helyreállítási szakaszt is figyelembe véve, a mezőgazdasági termelés lineáris trendértéke 1949-től 1966-ig 2,6%. E korszakot azonban — a termelési viszonyokat, az alkalmazott gazdaságpolitikát, valamint az ezek függvényében elért mezőgazdasági termelési eredményeket figyelembe véve — célszerű további fejlődési szakaszokra bontani (lásd az ábrán).

A mezőgazdaság három fő fejlődési szakaszának termelési eredményei jelentős társadalmi-gazdasági tényezőkkel álltak összefüggésben. A következőkben e tényezőkkel foglalkozom.

AZ 1900-TÓL 1913-IG TERJEDŐ IDŐSZAK

A magyar mezőgazdaságnak a kiegyezés után elkezdődött fejlődése töretlenül folytatódott a századfordulótól az első világháború kitöréséig. A fejlődés két fő meghatározója egyrészt a Monarchia vámmal védett *nagy belső piaca*, másrészt a *tőkés termelőerők behatolása* a magyar mezőgazdaságba. A nagy birodalmi piac a kereslet oldaláról, a mezőgazdasági termelésbe behatoló fejlett tőkés termelési eljárások és eszközök pedig a termelés oldaláról teremtették meg a magyar mezőgazdaság viszonylag gyors fejlődésének feltételeit. Részletezve a mezőgazdasági termelést befolyásoló tényezőket, több megállapítást tehetünk.

Az Osztrák—Magyar Monarchia keretén belül kialakult egy *sajátos belső munkamegosztás* az odatartozó országok gazdaságai között. E munkamegosztás révén a magyar mezőgazdaságra hárult döntően az egész Monarchia mezőgazdasági termékekkel való ellátása.

A mezőgazdasági termelésre alapozva *gyorsan fejlődtek egyes élelmiszer-iparágak*, amelyek az egész birodalom ellátására képesek voltak (pl. a budapesti malomipar a világ második legnagyobb malomipari központjává nőtt). Ezek maguk után vonták az egyéb kapcsolódó iparágak fejlődését is. Mindez, az iparban és az egyéb ágazatokban foglalkoztatottak létszámának növekedésén keresztül, növelte a belső piaci keresletet a mezőgazdasági termékek iránt.

A mezőgazdaság termelőerői jelentős mértékben fejlődtek ezen időszakban. E fejlődés eredményei az alábbiakban mutatkoztak meg:

a) *A régi talajművelési rendszereket és módszereket újak váltották fel*, illetve az

1870-es évek után elkezdődött ezen folyamat tovább folytatódott (pl. ugar nélküli váltógazdálkodás további térhódítása, szántás, vetés, növényápolás további fejlődése).

b) A fentiekkel párhuzamosan *fejlődtek a talajművelő eszközök*. Így pl. a századfordulóval kezdődik meg a szántás gépesítése (megjelenik a gőzeke), a sorba-vetőgépek gyártása és alkalmazása, a henger, a táresa és a kultivátor elterjedése stb.

c) A mezőgazdaság belterjesedésének folyamatát mutatta *a művelési ágakban és a vetésszerkezetekben bekövetkezett változás*, a magasabb termelési értéket adó szántó és kert területi részarányának növekedése a rét-, a legelő- és az erdőterületek rovására. (Főként az összes vetésterület növekedésével függött össze a búza, az árpa, a kukorica, a burgonya és a cukorrépa vetésterületének növekedése.)

d) Az állattenyésztés nagymértékű fejlődése döntően azokkal a minőségi változásokkal állt összefüggésben, amelyek ebben az időszakban *az állatállomány összetételében és a tartási körülményekben* következtek be. Ezen időszakban kismértékben nőtt a szarvasmarha-egységben kifejezett állatállomány; az állattenyésztés termelési értékének növekedése döntő mértékben az állomány produktivitásának nagymértékű javulásából származott. Így pl., míg 1895-ben a szarvasmarha-állománynak mintegy 64%-át tette ki a magyarfajta szarvasmarha, addig ez az arány 1911-ben 28%-ra csökkent. Az intenzívebb nyugati fajták elterjedésével párhuzamosan a tejhozam — becslések szerint — e két időpontban 830, illetve 1500 l körül alakult. Vagy pl., míg 1900 körül egy szarvasmarha-egységre mintegy 100 kg élőhústermelés jutott, addig ez a fajlagos mutató 1913-ban 145 kg-ra becsülhető.

A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTTI IDŐSZAK

A trianoni békeszerződés, az Osztrák—Magyar Monarchia szétesése egészen megváltozott társadalmi-gazdasági körülményeket, illetve feltételeket teremtett a magyar gazdaság és ezen belül a mezőgazdaság fejlődése számára. Ezek, valamint a mezőgazdaságban uralkodó termelési viszonyok (birtokviszonyok) és a korszak közepén kibontakozó világgazdasági válság együttesen azt eredményezték, hogy a mezőgazdasági termelés előző korszakra jellemző töretlen és dinamikus fejlődése megtört, és a *viszonylag gyors növekedést stagnálás váltotta fel*.

A Monarchia széthullása után *megszűnt az a nagy egységes piac*, amely korábban a magyar mezőgazdaság fejlődésének legfontosabb ösztönzője volt. Az önállósult nemzeti államok — nacionalizmustól hajtva — a régi munkamegosztást, illetve gazdasági kapcsolatokat egymás között majdnem felszámolták, és teljes autarkiaira törekedtek. (Pl. a két világháború között Ausztria és Csehszlovákia komoly erőfeszítéseket tett az élelmiszerekkel való önellátás növelése érdekében.)

A széthullott birodalom területén kialakult önálló nemzeti államok, magukra utalva, *korlátozott gazdasági lehetőségekkel rendelkeztek* gazdaságuk fejlesztésében. E korlátozott lehetőséget *tovább szűkítette a teljes autarkiaira való törekvés*, amely egyrészt az adott országban a természeti és közgazdasági feltételekkel nem min-

den eset
párhuz
zöttük M
zőgazdas
ban is m
alkalmaz
előtti sz

A h
a terület
jártak. E
magában
közepén

A g
Amíg ugy
kent, a m
kult. (Te
vételei je
lam hivat
vonálána
léte függ
súlyozták
jelentős t

A me
tovább fe

— to

id

sz

be

— a

is

dő

me

— bá

vel

— em

mi

A me

azonban le

mények, a

lemző term

ségtelen bir

nya, csökke

rodása sem

tette lehető

mintsem ne

den esetben összhangban álló termelési ágakat, másrészt e térségben felesleges, párhuzamos kapacitásokat hozott létre. Mindez lelassította ezen országok — közöttük Magyarország — gazdaságának fejlődését, ami a vásárlóerő (egyben a mezőgazdasági termékek belső piaca) kismértékű növekedésében, illetve stagnálásában is megmutatkozott. (Jellemző, hogy a két világháború között a munkások és alkalmazottak egy főre jutó reáljövedelme nem emelkedett az első világháború előtti színvonal fölé.)

A háborús károk helyreállítása, a békegazdálkodásra való áttérés, valamint a területváltozások hatása önmagukban is súlyos gazdasági megrázkódtatásokkal jártak. E nehézségek leküzdése után meginduló gazdasági fejlődést — amely önmagában is ellentmondásokkal volt terhes — megállította és visszavetette e korszak közepén kibontakozó világgazdasági válság.

A gazdasági válság nem egyformán hatott a mezőgazdaságra és az iparra. Amíg ugyanis a válság éveiben az ipari termelés volumene mintegy 30%-kal csökkent, a mezőgazdasági termelés volumene lényegében változatlan szinten alakult. (Természetesen a mezőgazdasági értékesítési árak és a mezőgazdaság árbevételei jelentősen visszaestek.) Ez azzal állt összefüggésben, hogy egyrészt az állam hivatalos gazdaságpolitikája (bolettarendszer) a nagybirtokok termelési színvonalának fenntartására ösztönzött, másrészt pedig a kis- és középgazdaságok léte függött a termelési színvonal tartásától, illetve fokozásától (ily módon ellensúlyozták az áresés következtében kieső pénzjövedelmüket, illetve tartották fenn jelentős természetbeni önfogyasztásukat).

A mezőgazdaság termelőerői ezen időszakban — bár szerény mértékben — tovább fejlődtek:

- *tovább folytatódott a belterjesedés folyamata*: az ugar részaránya a korábbi időszak közel 10%-áról 2%-ra esett vissza; tovább nőtt a szántó, a kert, a szőlő területe és részaránya a mezőgazdasági területen belül; a szántón belül pedig nőtt a kapásnövények, hüvelyesek részaránya;
- *a termelési eszközök tovább fejlődtek*: a kis- és középparaszti gazdaságokba is behatoltak a modern talajművelő eszközök; ebben a korszakban kezdődött meg a traktor és a műtrágya alkalmazása a mezőgazdasági termelésben;
- bár az *állatállomány* nagysága e korszakban stagnált, *produktivitása észrevehetően nőtt*;
- *emelkedett a mezőgazdaság aktív kereső népessége*: 1910-ben kereken 1,7 millió fő, 1941-ben pedig már kereken 2,2 millió fő volt.

A mezőgazdaság ezen megnövekedett termelőerőinek teljes kihasználását azonban lehetetlenné tették egyrészt mindazok a társadalmi-gazdasági körülmények, amelyeket e fejezet elején említettem, másrészt pedig az e korszakra jellemző termelési viszonyok. E korszakban ugyanis *tovább romlottak a korábbi egészségtelen birtokviszonyok*: nőtt a törpegazdaságok száma, a kisiüzemek területi aránya, csökkent a gazdaságok átlagos területe. Az életképtelen gazdaságok elszaporodása sem a munkaerő, sem a termelési eszközök racionális kihasználását nem tette lehetővé, másrészt pedig elégtelen árufogyasztása révén inkább konzerválta, mintsem növelte a belső piacot.

A FELSZABADULÁST KÖVETŐ IDŐSZAK

Az ország felszabadulása nemcsak a népgazdaság, hanem a mezőgazdaság gyorsabb ütemű fejlődése előtt is megnyitotta az utat. E korszak — a mezőgazdaság fejlődését és az általános gazdaságpolitikát tekintve — további három, egymástól jól megkülönböztethető szakaszra oszlik:

Az *első szakasz* a háború utáni közvetlen *helyreállítási periódust* foglalja magában.

A mezőgazdaság területén megvalósuló helyreállítás különbözött a népgazdaság egyéb területeinek és a fejlett nyugati országok mezőgazdaságának helyreállítási periódusától. A magyar mezőgazdaságban a helyreállítási szakasz ugyanis később záródott, mint az iparban vagy mint a fejlett tőkésországok mezőgazdaságában. Mezőgazdaságunk a háború előtti színvonalat csak az 1951—1953. évek átlagában érte el, míg az iparban és a fejlett tőkésországok mezőgazdaságában a helyreállítás már az 1948—50-es években befejeződött. Ennek oka az, hogy

- a magyar mezőgazdaság *háborús veszteségei nagyobbak* voltak, mint a nyugati országok mezőgazdaságáé;
- a birtokviszonyok demokratikus átalakulása következtében *szétestek a jól szervezett, tőkeerős árutermelő nagybirtokok*; ezek termelését csak lassan és fokozatosan tudta felensúlyozni és pótolni a kezdetben termelési eszközökkel hiányosan felszerelt kisparaszti gazdaság;
- jelentős külső erőforrások (mint pl. a nyugati országoknak folyósított Marshall-segély) hiányában már az első hároméves terv időszakában az *iparosítási politika részben a mezőgazdaság támogatásával valósult meg*, ami fékezte a mezőgazdaság helyreállításának időbeni gyors megvalósítását.

A mezőgazdaság felszabadulás utáni fejlődésének *második szakasza a helyreállítási időszak lezárása és a mezőgazdaság szocialista útszervezése közé tehető*. Ezt a szakaszt egyrészt — a termelés növekvő tendenciája mellett — a mezőgazdaság termelési eredményeinek időjárástól függő nagymértékű ingadozása, másrészt pedig az a körülmény jellemzi, hogy a mezőgazdaság termelési színvonala tartósan csak 1957-től haladta meg a háború előtt elért legmagasabb szintet, és ettől kezdve a növekedési ütem felgyorsult.

A mezőgazdasági termelés eredményeinek ez az alakulása — a nem egyenletes fejlődés, a viszonylag alacsony növekedési ütem — *alapvetően az 1950. és 1956. évek között alkalmazott gazdaságpolitikával áll összefüggésben*. E gazdaságpolitika központi kérdése a gyors ütemű szocialista iparosítás volt, amihez az anyagi eszközöket a népgazdaság más ágaiban, elsősorban azonban a mezőgazdaságban termelt társadalmi tiszta jövedelem túlnyomó többségének (néha egészének) elvonása útján biztosította az állam. (Beadási kötelezettség alacsony beadási árak mellett.) Ezáltal a bővített újratermelés feltételei egyáltalán nem, vagy pedig nagyon szűk forrásként álltak a mezőgazdaság rendelkezésére. Ez nemcsak a mezőgazdaság termelőerőinek alacsony ütemű fejlődésében, hanem a parasztság anyagi érdekeltségének hiányában is megmutatkozott. Mindez — párosulva a társulások szervezésében mutatkozó túlkapások hatásaival — végső soron hátrányosan hatott a parasztság termelőkedvére, azaz a mezőgazdasági termelés fejlődésére.

A m
latban a
helyreál
árak me
zöknak a

A fe
szervezés
termelés
adatot) d

Ezel
letve agr
lezettség
melőerők
lése nagy
lése stb.)
társadalm
letve köz

A ter
lés oldalá
a belső, m
Egyrészt
rendszer
a belső pi
dött. Más
csolataink
dasági ter

A me
függésben
tétélei és le
melőerők (a
hangjától),
ségeitől és

A mag
szűrt tapaszt
beli fejlődé
mezni. Ezt

— A m
dik
fej
— A s
seg
old

A mezőgazdaságban az 1957. évtől mutakozó fellendülés viszont szoros kapcsolatban állt a korábbi gazdaságpolitika (agrárpolitika) változásával, ami egyrészt helyreállította a parasztság anyagi érdekeltiségi rendszerét (beadási rendszer és árak megszüntetése), másrészt pedig biztosította az ipari eredetű termelőeszközöknek a mezőgazdaságban történő nagyobb tömegű felhasználását.

A felszabadulás utáni harmadik fejlődési szakasz a mezőgazdaság szocialista átszervezésével vette kezdetét. Ezen időszakra az volt a jellemző, hogy a mezőgazdaság termelését az átszervezés időszakában is növelte (sikeresen oldotta meg a kettős feladatot) és a fejlődésnek viszonylag magas növekedési ütemét tudta felmutatni.

Ezek az eredmények alapvetően azon megváltozott gazdaságpolitikával, illetve agrárpolitikával álltak összefüggésben, amelyben a párt és a kormány kötelezettséget vállalt a megváltozott termelési viszonyokkal összhangban álló termelőerők kiépítésére a mezőgazdaságban (kisparaszti termelési eszközök lecserélése nagyüzemi termelési eszközökre; a műtrágya-felhasználás ugrásszerű növekedése stb.). Mindez természetesen maga után vonta a mezőgazdaságból származó társadalmi tiszta jövedelem elvonása korábbi mértékének mérséklését, és közvetlen, illetve közvetett formában a mezőgazdaságba történő visszajuttatását.

A termelőerők fejlesztésével párhuzamosan nemesak a mezőgazdasági termelés oldaláról teremtődtek meg a gyorsabb ütemű növekedés feltételei, hanem mind a belső, mind a külső piac erőteljes növekedése ösztönzően hatott vissza a termelésre. Egyrészt ugyanis az 1957. évi bér- és fizetésrendezéssel, valamint a beszolgáltatási rendszer és árak megszüntetésével ugrásszerűen nőtt a lakossági vásárlóerő, azaz a belső piac felvevőképessége, és az azóta is egyenletesen és gyors ütemben fejlődött. Másrészt 1957 után mélyültek el nemzetközi kereskedelmi és gazdasági kapcsolataink, bekapcsolódtunk a nemzetközi munkamegosztásba és ez a mezőgazdasági termékek külső piacai bővítésének igényét támasztotta.

KÖVETKEZTETÉSEK

A mezőgazdasági termelés fejlődését az ország gazdaságának egészével összefüggésben vizsgálva tehát kitűnik, hogy a mezőgazdasági termelés növelésének feltételei és lehetőségei az illető ország nemzetgazdaságának általános fejlődésétől (a termelőerők és a termelési viszonyok adott fejlettségi színvonalától és a kettő összhangjától), valamint a nemzetközi munkamegosztásba történő bekapcsolódás lehetőségeitől és mértékétől függenek.

A magyar népgazdaság és ezen belül a mezőgazdaság eddigi fejlődéséről lezúrt tapasztalatok alapján arra következtethetünk, hogy mezőgazdaságunk jövőbeli fejlődését valószínűleg a termelés évi 2,5–3,0%-os növekedési üteme fogja jellemezni. Ezt a következők támasztják alá:

- A magyar mezőgazdaság a századfordulón közel ehhez hasonló, a harmadik ötéves terv eddig megvalósult éveiben pedig ugyanilyen nagyságrendű fejlődési ütemet ért el.
- A szocialista termelési viszonyok (termelőszövetkezeti nagyüzemek) elősegítik a mezőgazdaság termelőerőinek gyors fejlesztését, s így a termelés oldaláról a gyors növekedés feltételei adottak.

- A népgazdaság általános fejlődésének (az elmúlt évekhez hasonló) viszonylag magas és egyenletes üteme egyrészt biztosítja a mezőgazdaság ipari eredetű termelési eszközökben növekvő szükségletének kielégítését (a mezőgazdaság anyagi-műszaki bázisának anyagi feltételeit), másrészt a lakosság életszínvonalának egyenletes és viszonylag gyors fejlődését, ami állandóan bővülő belső piacot eredményez a mezőgazdasági eredetű termékek számára.
- Bővülő külkereskedelmi kapcsolataink és a nemzetközi munkamegosztásba való fokozottabb bekapcsolódásunk egyúttal a mezőgazdasági eredetű termékek külső piacának növelése irányában hatnak. Különösen meghatározó ebben a vonatkozásban Szovjetunióval folytatott külkereskedelmünk, mivel a Szovjetunió hatalmas belső piaca — perspektivikusan — mezőgazdasági termékeink biztos és gyors ütemben bővülő külső piaca lehet.

Автор на основании старых статистических данных и основанных на них оценок, анализирует развитие венгерского сельского хозяйства больше чем за полстолетие и исследует его взаимосвязи с развитием всего национального хозяйства и международного разделения труда. Он определяет, что сначала столетия до первой мировой войны венгерское сельское хозяйство развивалось динамически, потому что этому благоприятствовало создавшееся в монархии разделение труда. Между двумя мировыми войнами причиной стагнации были замкнутость, вызванная национализмом, и, наряду с автаркическими стремлениями, экономический кризис. После освобождения, из-за переустройства и ошибочной экономической политики только около 1957 года началось мощное развитие сельского хозяйства, которое, после с успехом выполненной двойственной задачи, на почве социалистических производственных условий получило новый размах. Ожидаемо, что в результате наличия рынка Советского Союза большой покупательной способности, это развитие останется несломленным.

Der Verfasser analysiert auf Grund zeitgenössischer Statistiken und auf diesen beruhenden Schätzungen die mehr als ein halbes Jahrhundert umfassende Entwicklung der ungarischen Landwirtschaft. Auch der Zusammenhang mit der Ganzheit der Volkswirtschaft und mit der Entwicklung der internationalen Arbeitsteilung wurde untersucht. Es wurde festgestellt dass von der Jahrhundertwende bis zum 1. Weltkrieg die ungarische Landwirtschaft sich dynamisch entwickelt hat weil die in der Monarchie sich entfaltete Arbeitsteilung dies günstig beeinflusste. Das Stagnieren im Zeitraum zwischen den zwei Weltkriegen verursachte die durch den Nationalismus ausgelöste Verschliessung sowie — neben der Bestrebung nach Autarchie — die Weltwirtschaftskrise. Nach der Befreiung konnte wegen dem Wiederaufbau und der verfehlten Wirtschaftspolitik, die kraftvolle Entwicklung der Landwirtschaft auf einen höheren Produktionsniveau als bisher, nur um 1957 beginnen. Nach der erfolgreich gelösten doppelten Aufgabe bekam die Landwirtschaft, beruhend auf den sozialistischen Produktionsverhältnissen, einen neueren Anlauf. Es ist zu erwarten dass diese Entwicklung — wegen der Rolle der Sowjetunion als Markt mit grosser Aufnahmefähigkeit — ungebrochen bleibt.

Az
nek szí
Me

A l
gonyato

A k
munkai
ápolás
Az
vényvéd
táji és a
munka

A m
rűlmény
nehézség
a tárolás
mák, pá
gel, a bu

A m
fizikai m
nyegesen
Reálisab
Az